

Jenni Narvanne & Mette Ohlis

”OPINTOJEN VÄHÄINEN KONKREETTISUUS LUO EPÄVARMUUTTA”

Varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden kokemuksia
itsevarmuudestaan ja valmiuksistaan toimia haastavissa
kasvatustilanteissa

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Jenni Narvanne & Mette Ohlis: "Opintojen vähäinen konkreettisuus luo epävarmuutta" Varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden kokemuksia itsevarmuudestaan ja valmiuksistaan toimia haastavissa kasvatustilanteissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Varhaiskasvatuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden kokemuksia siitä, kuinka varmoiksi he kokevat itsensä toimiessaan varhaiskasvatuksen arjessa syntyvissä haastavissa kasvatustilanteissa. Haastavia kasvatustilanteita käsiteltiin sosiaalisemotionaalisen kehityksen vaikeuksien näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen oli tarkoitus selvittää, millaisissa tilanteissa opiskelijat ajattelevat haastavien kasvatustilanteiden syntyvän, ja onko varhaiskasvatuksen opettajan tutkintoon kuuluvien ammatillisten opintojen koettu antavan ammatillisia valmiuksia tilanteissa toimimiseen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voitaisiin mahdollisesti hyödyntää esimerkiksi opetuksen sisältöjä suunniteltaessa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella sähköisesti ja anonyymisti marras-joulukuussa 2022. Kyselylomake jaettiin erään suomalaisen yliopiston kolmannen vuosikurssin varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden Whatsapp-ryhmään. Kyselyyn vastasi 12 opiskelijaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalysysilla, jossa teoreettista kuvaa pyritään luomaan aineiston perusteella vahvan teoriapohjaisuuden sijaan.

Tutkimustulokset osoittivat, että haastavat kasvatustilanteet ovat varhaiskasvatuksen opiskelijoiden mielestä näkyneet vain vähän opintojen ammatillisia valmiuksia antavissa opintojaksoissa. Opiskelijat kertoivat, että sosiaalisemotionaalisen kehityksen vaikeuksien pohjalta syntyvistä haastavista kasvatustilanteista oli keskusteltu liian vähän. Opiskelijoilla oli vahva kokemus siitä, että opinnot ovat olleet teoriapainotteisia ja riittävästi konkreettisia esimerkkejä haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen ei ole saatu. Niin ikään tulokset osoittivat, että opiskelijoiden käsitys omasta itsevarmuudestaan oli useimmilla heikko, koska ammatillisista opinnoista ei ollut saatu riittävästi tietoa ja taitoja tukemaan opiskelijoiden varmuutta omasta osaamisestaan. Keskeisenä osana tuloksia nousi esiin myös se, että aikaisempi työkokemus tai opintojen aikainen työskentely varhaiskasvatusalalla lisäsi merkittävästi opiskelijoiden itsevarmuutta toimia työelämän haastavissa kasvatustilanteissa. Kuvauksissa haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisestä nousi esiin etenkin siirtymätilanteet, lasten vuorovaikutus- sekä leikki-tilanteet ja lapsen käyttäytymisen haasteet sekä siihen liittyvät lapsen heikot itsesäätelytaidot.

Tulokset näyttävät, että opiskelijoilla on hyvät valmiudet haastavien kasvatustilanteiden tunnistamiseen tulevassa työssään. Opinnoilta kuitenkin kaivattaisiin enemmän ammatillisia valmiuksia tilanteissa toimimiseen ja tapoihin ratkaista tilanteet. Huomiota tulisi kiinnittää enemmän myös opiskelijoiden itsevarmuuden tukemiseen ja siihen, että opiskelijat luottaisivat omaan osaamiseensa opinnoista kerätyn tietotaidon perusteella.

Avainsanat: Haastava kasvatustilanne, itsevarmuus, ammatillinen valmius, sosiaalisemotionaalinen kehitys, varhaiskasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	VARHAISKASVATUKSEN AMMATILAISEKSI KEHITTYMINEN	6
2.1	VARHAISKASVATUS SUOMESSA.....	6
2.2	VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJAN KOULUTUS.....	6
2.3	AMMATILLISIA VALMIUKSIA ANTAVAT OPINNOT.....	7
2.4	AMMATILLISUUS JA ITSEVARMUUS.....	7
3	SOSIAALISEMOTIONAALINEN KEHITYS JA SEN HAASTEET	9
3.1	SOSIAALISEMOTIONAALINEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA.....	9
3.2	SOSIAALISEMOTIONAALISET VAIKEUDET JA HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET.....	10
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	13
5.1	AINEISTON KERUU JA KOHDEJOUKKO.....	13
5.2	AINEISTON ANALYYSIN KUVAUS.....	14
6	TUTKIMUSTULOKSET	16
6.1	AMMATILLISET OPINNOT SOSIAALISEMOTIONAALISEN KEHITYKSEN HAASTEIDEN NÄKÖKULMASTA.....	17
6.2	MITEN AMMATILLISTEN OPINTOJEN KOETAAN TUKEVAN ITSEVARMUUTTA?.....	19
6.3	OPISKELIJOIDEN ITSEVARMUUS TYÖELÄMÄÄN SIIRRYTTÄESSÄ.....	21
6.4	SOSIAALISEMOTIONAALISEN TUEN TARPEEN POHJALTA SYNTYVÄT HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET.....	25
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
7.1	OPISKELIJOIDEN ITSEVARMUUS.....	28
7.2	AMMATILLISTEN OPINTOJEN ANTAMAT VALMIUDET JA TUKI ITSEVARMUUDELLE.....	29
7.3	KUVAUKSET SOSIOEMOTIONAALISEN TUEN POHJALTA SYNTYVISTÄ HAASTAVISTA KASVATUSTILANTEISTA.....	29
7.4	YHTEENVETO.....	31
8	POHDINTA	32
8.1	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA PÄTEVYYS.....	33
8.2	JATKOTUTKIMUSIDEAT.....	35
9	LÄHTEET	37
10	LIITTEET	39
10.1	KYSELYLOMAKKEEN KYSYMYKSET.....	39

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on kohdannut monia uudistuksia kuluneina vuosina, ja murrosvaiheessa niin kokeneilta työntekijöiltä kuin valmistuvilta opiskelijoilta on vaadittu kykyä mukautua muutoksiin sekä vanhojen ja uusien toimintamallien välillä tasapainotteluun (Karila & Kupila, 2010, 9). Etenkin henkilöstöpula, henkilöstön vaihtuvuus sekä lasten ja aikuisten hyvinvointi ovat leimanneet varhaiskasvatuksesta käytävää keskustelua näkyvästi. Uutisten keskellä opintojaan suorittavat monet varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijat, joiden valmistumista saattaa varjostaa huoli tulevista työoloista.

Varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeää on huomioida jokaisen lapsen yksilöllinen kehitys ja tukea lapsen myönteistä kehitystä ja oppimista, mikä edellyttää luottamussuhdetta ja mahdollisimman pysyvää vuorovaikutussuhdetta aikuisen ja lapsen välillä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, 19). Varhaiskasvatuksen opettajien on toisaalta tunnettava myös lasten tyypillisen kehityksen suuntaviivat, jotta kunkin lapsen mahdollisia tuen tarpeita ja kehityksen haasteita pysytään havaitsemaan ja tukemaan onnistuneesti (Pihlaja, 2022, 145).

Tässä tutkimuksessa tutkimme kandidaatiksi valmistumisen kynnyksellä olevien varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden käsityksiä omasta itsevarmuudestaan toimia varhaiskasvatuksen arjessa syntyvissä haastavissa kasvatustilanteissa. Haastavat kasvatustilanteet olemme tässä tutkimuksessa rajanneet sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyviin tilanteisiin. Lisäksi kartoitamme, millaisissa arjen tilanteissa opiskelijat ajattelevat näiden haasteiden ilmenevän. Tutkimme myös, kokevatko opiskelijat saavansa riittävästi ammatillisia valmiuksia haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen varhaiskasvatuksen opettajan tutkintoon kuuluvilta ammatillisilta opinnoilta, jotka kattavat kolmasosan koko tutkinnon laajuudesta. Tavoitteenamme on havainnollistaa sitä, kuinka hyvin opintokokonaisuus kohtaa opiskelijoiden tarpeet itsevarmuuden ja ammatillisten valmiuksien kehittymisen kannalta ja

tuottaa tietoa, jota voitaisiin mahdollisesti hyödyntää esimerkiksi opetuksen sisältöjä suunniteltaessa.

Tutkimusidea syntyi yhteisestä mielenkiinnostamme varhaiskasvatuksen erityispedagogisiin piirteisiin sekä työelämän kokemuksista, joissa olimme itse kohdanneet haastavia kasvatustilanteita. Lisäksi olemme havainneet yleisissä keskusteluissa mainintoja siitä, että erilaiset sosiaalisemotionaaliset haasteet ovat lisääntyneet varhaiskasvatusikäisillä lapsilla. Aiemmat tutkimukset, joita löysimme haastaviin kasvatustilanteisiin liittyen, tuntuivat keskittyvän jo työelämässä oleviin opettajiin. Halusimmekin omassa tutkimuksessamme kartoittaa pian valmistuvien opiskelijoiden kokemuksia. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus, joka tarjoaa ainutlaatuista tietoa tietyn opiskelijaryhmän kokemuksista. Aineisto kerättiin marras-joulukuussa 2022 sähköisenä ja anonymina kyselynä kolmannen vuoden opintoja suorittavilta opiskelijoilta.

Tutkimuksemme on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa teoreettista kuvaa tarjoaa itse tutkimukseen kerätty aineisto ja opiskelijoiden henkilökohtaiset kokemukset. Kuvaamme kuitenkin ensin varhaiskasvatuksen asemaa ja koulutusta, itsevarmuuden käsitettä etenkin ammatillisuuden kannalta sekä sosiaalisemotionaalista kehitystä, jotka ovat keskeisiä teemoja tutkimuksessamme. Aineiston analyysissä tarkastelemme, millaisiksi opiskelijat kuvaavat haastavia kasvatustilanteita ja miten tuleva työelämä näyttäytyy heille itsevarmuuden näkökulmasta. Pohdimme myös ammatillisista opinnoista saatujen ammatillisten valmiuksien kuvauksia ja sitä, mitä opinnoilta olisi mahdollisesti toivottu enemmän. Vertaamme analyysin tuloksia itsevarmuuden ja sosiaalisemotionaalisen kehityksen vaikeuksien määritelmiin lähdekirjallisuudessa, aiempaan tutkimustietoon, jota on kerätty valmistuneilta opettajilta, sekä opintokokonaisuuden tavoitteisiin. Lopuksi pohdimme tutkimusta pätevyyden ja eettisyyden näkökulmasta lähdekirjallisuuteen vedoten. Avaamme tarkemmin esimerkiksi anonymiteettia sekä perusteluja tekemillemme rajauksille tutkimusaiheen suhteen, minkä lisäksi koonneet yhteen myös mahdollisia kehitysideoita, joita tutkimuksen tuloksista nousee esiin ja pohtineet mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAISEKSI KEHITTYMINEN

2.1 Varhaiskasvatus Suomessa

Varhaiskasvatus on ollut tiivis osa useiden lasten ja heidän perheidensä arkea Suomessa jo useiden vuosikymmenien ajan. Esiopetuksen muututtua velvoittavaksi vuodesta 2015 alkaen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015) on varhaiskasvatuksen asema vahvistunut entisestään. Lisäksi maksuttoman päivähoidon kokeiluja on ollut ympäri Suomea. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 14) varhaiskasvatus on määritelty yhteiskunnalliseksi palveluksi, jonka tehtävänä on tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista ja edistää lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Merkittäväksi nousee myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä huoltajien tukeminen paitsi kasvatustyössä, myös työelämään tai opiskeluun osallistumisessa. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat muun muassa Suomen perustus- ja varhaiskasvatuslaki sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja kansainväliset sopimuksen, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 14–15.)

2.2 Varhaiskasvatuksen opettajan koulutus

Varhaiskasvatuksen opettajakoulutus on kolmivuotinen. Koulutus on yliopistokoulutus ja sen laajuus on 180 opintopistettä. Koulutuksen tutkintonimike on kasvatustieteen kandidaatti. Tällä koulutuksella opiskelija saa pätevyyden varhaiskasvatuksen opettajaksi. Opintojen aikana opiskelija kehittyy varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiseksi asiantuntijaksi. Varhaiskasvatuksen opettaja opinnot keskittyvät lapsen laaja-alaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Kolmen vuoden jälkeen saa myös kelpoisuuden

varhaiskasvatuksen maisteriopintoihin, joiden laajuus on 120 opintopistettä. (Opetushallitus, ei pvm.)

2.3 Ammatillisia valmiuksia antavat opinnot

Suomessa varhaiskasvatuksen opettajaksi on mahdollista opiskella Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa. Yliopistojen tutkintorakenteiden välillä on hieman eroja, mutta joka yliopistossa kandidaatin vaiheen opintoihin kuuluu opintokokonaisuus ”Varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot”. Opintokokonaisuuden laajuus vaihtelee yliopistojen välillä ja on kooltaan 60–75 opintopistettä eli kattaa kaikkialla vähintään kolmasosan koko tutkinnosta. Opintokokonaisuuden tavoitteiksi kuvataan alan keskeisten tutkimusperustaisten tietotaitojen saavuttaminen sekä niiden hyödyntäminen alle kouluikäisten lasten kanssa. (Helsingin yliopisto, ei pvm.; Itä-Suomen yliopisto, ei pvm.; Jyväskylän yliopisto, ei pvm.; Oulun yliopisto, ei pvm.; Tampereen yliopisto, ei pvm.; Turun yliopisto, ei pvm.)

Viime vuosina varhaiskasvatuksen työssä on tapahtunut paljon muutoksia. Ammatilaisilta odotetaan yhä enemmän, sillä kulttuuriset ajattelutavat ovat kehittyneet. Nykyään lasta, lapsuutta ja varhaiskasvatusta tarkastellaan tarkemmin ja tavoitteellisemmin. Tämän takia myös ammatillisen ja akateemisen asiantuntijakoulutuksen odotetaan antavan opiskelijoille riittävästi ammatillisia valmiuksia. (Karila & Kupila, 2010, 9.) Kupila (2007, 14) esittelee väitöskirjassaan, että varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen tavoite on valmistaa opiskelijoita asennoitumaan työelämään sekä luoda valmiutta oman työn ja osaamisen kehittämistä varten.

2.4 Ammatillisuus ja itsevarmuus

Ammatillisuuden käsite korostuu opintojen lisäksi myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Ammatillisuus ja henkilöstön osaaminen rakentavat varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja varhaiskasvatuksen toiminnan tulee olla ammattilaisten suunnittelemaa sekä lasten kehitystä tukevaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

Koulutuksesta saatavien ammatillisten valmiuksien sekä osaamisen voidaankin ajatella olevan hyvin keskeisiä varhaiskasvatuksen kentällä työskennellessä. Karila ja Kupila (2010, 22) tuovat esiin varhaiskasvatustyön kontekstisidonnaisuuden, sillä työssä kohtaa monia yllättäviä tilanteita sekä nopeita muutoksia, jossa työntekijältä vaaditaan valmiutta uuden omaksumiseen sekä muutosten hallintaa. Pysyvää toimintakulttuuria tai ratkaisumalleja ei ole, joten uusia haasteita joutuu kohtaamaan ja käsittelemään omaan asiantuntijuuteen luottaen (Karila & Kupila 2010, 22).

Karila ja Kupila (2010, 66–67) havaitsivat tutkimuksessaan, että varhaiskasvatus näyttäytyy kiireisenä sekä jatkuvasti muuttavana ja eri ammattiryhmien välillä on haasteita esimerkiksi vastuiden jakautumisessa sekä työn jäsentämisessä. Työuraansa aloittaville haasteet voivat näyttäytyä jopa kaoottisuutena (Karila & Kupila, 2010, 66–67). Vaikka Karilan ja Kupilan tutkimuksen julkaisusta on tämän tutkimuksen tekohetkellä kulunut jo useampia vuosia, huomasimme silti nopeasti samankaltaisuuksia tutkimuksen tulosten ja omien tuoreiden työkokemustemme välillä, ja siten koemme, että tutkimuksen tulokset ovat edelleen ajankohtaisia varhaiskasvatuksen arjen nykytilanteen kannalta.

Vastavalmistuneen opiskelijan tulisi kyetä kohtaamaan ja hallitsemaan arjen vaihtelevuus ammattitaitoisesti opinnoista saamaansa tietotaitoon tukeutuen. Itsevarmuus ja luottamus omaan tietämykseen sekä ammattitaitoon korostuukin alalla, jossa yksikään kohdattu lapsi tai arjen pieni hetki ei ole koskaan täysin samanlainen. Keltikangas-Järvinen (2017, 9) määrittelee itsevarmuuden henkilön kokemaksi varmuudeksi kyvyistään hallita vastaantulevia tilanteita ja ongelmia. Itsevarmuuteen liittyy myös se, ettei henkilö jää epäilemään omia ratkaisujaan, vaan luottaa kykyihinsä toimia tilanteissa niissä sopivalla tavalla ja kykenee tekemään omia ratkaisujaan (Keltikangas-Järvinen, 2017, 9). Varhaiskasvatuksessa työskentely on tiimityötä ja vastavalmistuneilla on loistava mahdollisuus tukeutua työyhteisön kokeneempiin jäseniin, mutta tärkeää on myös rohkeus tuoda esiin omaa, uusimpaan tutkimukseen pohjautuvaa osaamistaan esiin työpaikalla. Voidaankin ajatella, että itsevarmuus edesauttaa opiskelijan ammatillista kehitystä. Toisaalta opinnoista saatavan ammatillisuuden tulisi myös tukea itsevarmuutta, jotta opiskelija luottaa omaan osaamiseensa siirtyessään työelämään.

3 SOSIAALISEMOTIONAALINEN KEHITYS JA SEN HAASTEET

3.1 Sosiaalisemotionaalinen kehitys varhaislapsuudessa

Pihlaja (2022, 135) kertoo, että lapset ovat syntymästään alkaen orientoituneita muihin ihmisiin, ja vauvan ensimmäinen sosiaalinen suhde muotoutuukin heti syntymän jälkeen hänen hoitajaansa, joka on useimmiten lapsen vanhempi. Lapsen varttuessa sosiaalinen piiri alkaa hiljalleen laajenemaan esimerkiksi muuhun perheeseen ja sukulaisiin ja päivähoitoon (Pihlaja, 2022, 135).

Varhaiskasvatuksen piirissä sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen liitetään esimerkiksi lapsen kyvyt ilmaista itseään sekä käsitellä tunteitaan ja lapsen tapa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Ahonen, 2017, 13). Pihlaja (2022) esittelee, että varhaislapsuudessa tunteet ohjaavat lapsen sensitiivisyyttä ja vastaanottavaisuutta sekä motivaatiota ja kommunikatiivisuutta. Tunteiden syntyyn vaikuttavat lapsen kokemukset ja ne ovat vuorovaikutuksessa ajatusten kanssa. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys onkin siis yhteydessä myös akateemiseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Emotionaalisessa kehityksessä keskeiseksi muodostuu empatian eli myötätunnon taito, mikä kehittyy vauvaiästä alkaen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Empatiaan liittyy taitoja, jotka ovat keskeisiä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kuvastavat lapsen emotionaalista kehitystä. (Pihlaja, 2022.)

Sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen vaikuttavat paitsi perimä, myös lapsen ympäristö (Ahonen, 2017, 13). Pihlaja (2022, 141–142) tuo esiin lapsen kehitystä edistävät suojaavat tekijät, jotka ovat kuormittavissa tilanteissa selviytymistä tukevia olosuhteita tai suhteita. Lisäksi suojaavat tekijät vähentävät riskitekijöiden haittavaikutusta lapsen kehitykseen. Suojaavia tekijöitä on esimerkiksi turvallisuus ja lämmin vuorovaikutus sekä lapsen kyky empatiaan sekä myönteinen käsitys itsestä. Riskitekijät yhtä lailla liittyvät lapseen itseensä sekä hänen ympäristöönsä. Riskitekijät lisäävät riskiä ei-myönteiseen

kehitykseen ja voivat ulottua laajalti esimerkiksi yhteiskunnan auttamisresursseihin, vanhempien ymmärtämättömyyteen lapsen tarpeista tai lapsen heikkoihin kehityksen voimavaroihin. (Pihlaja, 2022, 141–142.)

3.2 Sosiaalisemotionaaliset vaikeudet ja haastavat kasvatustilanteet

Sosiaalisemotionaaliset vaikeudet ilmenevät tunne-elämän ilmaisuissa sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toiminnassa (Pihlaja, 2022, 143). Vaikeudet ovat myös hyvin moni-ilmeisiä sekä kontekstisidonnaisia (Pihlaja, 2022, 145). Varhaiskasvatusympäristö tarjoaakin useita otollisia olosuhteita, joissa vaikeuksia saattaa ilmetä, sillä sosiaalisia kontakteja on paljon ja ympäristö usein edellyttää lapsilta tietynlaista toimintaa. Pihlaja (2022, 143) korostaakin, että yhteisön merkityksen huomioiminen on tärkeää, sillä sosiaalisemotionaaliset vaikeudet vaativat toistuvia ja otollisia olosuhteita syntyäkseen ja jatkuakseen. Varhaiskasvatuksen opettaja saattaa törmätä moniin haastaviin tilanteisiin arjessa, jos ryhmässä on havaittavissa sosiaalisemotionaalisia vaikeuksia.

Haastavat kasvatustilanteet ilmenevätkin juuri silloin, kun lapsen sosiaalisemotionaalinen tuki on puutteellista. Lapsen käytös muuttuu tällöin esimerkiksi aggressiiviseksi, levottomaksi tai vetäytyväksi (Ahonen, 2017, 26). Pihlaja (2022, 144) huomauttaakin, että sosiaalisemotionaalisia vaikeuksia omaava lapsi joutuu usein kantamaan häirikön tai ongelman leimaa haastavana koetun käytöksen vuoksi. Sosiaalisemotionaaliset ongelmat voivat olla myös lapsen itsetunnolle hyvin haitallisia, sillä lapselta saatetaan vaatia taitoja, joita tällä ei muuhun ikätasoon verrattuna vielä ole (Pihlaja, 2022, 145).

Ahonen (2017, 112) tuo esille, että usein pelkästään sopeutuminen uuteen ryhmään sekä omien tunteiden sanoittaminen on lapsille haasteellista, jonka takia lapselle tulee erilaisia tunteenpurkauksia. Pihlajan (2022, 146) mukaan ongelmia voi ilmetä myös esimerkiksi haasteissa leikkiä ja tulla toimeen muiden kanssa. Lisäksi arjen toistuvat tilanteet, kuten ruokailu tai siirtymät paikasta tai toiminnasta toiseen, voi aiheuttaa lapsessa esimerkiksi ahdistusta (Pihlaja, 2022, 146). Haasteet arjen perustoiminnoissa, jotka ovat päivittäin toistuvia ja tiivis osa päiväkotipäivien rakentumista nostavatkin jälleen Pihlajan (2022, 143) mainitseman yhteisön merkityksen ongelmien jatkuvuuden kannalta. Lapsen

haastava käyttäytyminen kumpuaa usein silloin esiin, kun lapsi kokee, ettei hänellä ole mitään muutakaan tapaa toimia tilanteessa (Ahonen, 2015, 37). Haasteiden kohtaamisessa korostuukin varhaiskasvattajien kyvyt tukea lasta esimerkiksi tunteiden käsittelyssä sekä uusien toimintatapojen opettelussa.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksemme on tarkoitus selvittää erään suomalaisen yliopiston kolmannen vuoden varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden näkemyksiä valmiuksistaan toimia päiväkotiarjessa syntyvissä haastavissa kasvatustilanteissa. Haastavat kasvatustilanteet tutkimuksessamme on rajattu yllä esittelemäämme sosiaalisemotionaalisiin vaikeuksiin ja niistä syntyviin tilanteisiin. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatuksen opettajan tutkintoon kuuluvien ammatillisten opintojen kokonaisuuden koetaan antavan ammatillisia valmiuksia näissä haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen. Lopuksi on tarkoitus myös kartoittaa sitä, millaiset arjen tilanteet opiskelijoiden mukaan saattavat aiheuttaa haasteita. Pohdinnan keskiössä on siis se, vastaavatko ammatilliset opinnot opiskelijoiden tarpeita eli saavatko opiskelijat riittäviä valmiuksia sekä tietotaitoja tulevaa työtään varten ja tukevatko opinnot heidän itsevarmuuttaan omasta ammattitaidostaan. Aihetta tutkiaksemme olemme luoneet seuraavat tutkimuskysymykset

1. Kuinka itsevarmoja opettajaopiskelijat ovat taidoistaan toimia sosiaalisemotionaalisista vaikeuksista johtuvissa haastavissa kasvatustilanteissa?
2. Miten opintojen koetaan antavan ammatillisia valmiuksia näihin haastaviin kasvatustilanteisiin?
3. Millaisia opettajaopiskelijat kuvailevat haastavien kasvatustilanteiden olevan?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Aineiston keruu ja kohdejoukko

Aineisto kerättiin marras-joulukuussa 2022 erään yliopiston kolmannen vuoden opintoja suorittavilta varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoilta. Aineiston keruuta varten loimme sähköisen kyselylomakkeen Google Forms -työkalulla, johon olimme pohtineet sellaisia kysymyksiä, joiden pohjalta koimme parhaiten saavamme tutkimuskysymyksiin liittyvää tietoa. Kyselylomakkeen kysymyksen kokonaisuudessaan löytyy liitteistä. Päädyimme käyttämään aineiston keruussa kyselyä, sillä sen avulla on luonnollista selvittää henkilön kokemuksia tietystä aiheesta ja siksi se onkin laadullisessa tutkimuksessa yleinen menetelmä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 62).

Kyselylomake jaettiin kolmannen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettuun Whatsapp-ryhmään. Kyselylomakkeeseen oli kymmenen päivää aikaa vastata. Lähetimme myös muistutusviestin kaksi päivää ennen kyselyn sulkeutumista. Päädyimme laajentamaan kohdejoukkoamme parilla neljännen vuosikurssin opiskelijalla, joiden opinnot olivat viivästyneet. Nämä neljännen vuoden opiskelijat olivat opinnoissaan kuitenkin samassa vaiheessa kuin kolmannen vuoden malliajoituksen mukaan kulkeneet opiskelijat, joten he sopivat mukaan ajateltuun kohdejoukkoomme. Laajensimmekin kohdejoukkoa sen takia, että saisimme kasaan riittävän määrän aineistoa ja laajennuksen myötä saimme muutaman vastauksen lisää aineistoomme.

Päätimme kohdistaa tutkimuksemme nimenomaan kolmannen vuoden opintoja suorittaviin opiskelijoihin, sillä heidän voidaan ajatella olevan valmiin opettajuuden kynnyksellä ja opinnoista on oletetusti suoritettu jo yli puolet, sillä kandidaatin tutkinto on suositeltu suoritettavaksi kolmessa vuodessa. Suurin osa ammatillisista opinnoista on malliajoituksen mukaan käyty jo ennen kolmanteen vuoteen mennessä, joten osaamista opiskelijoille on kertynyt jo paljon.

Tavoitteemme oli saada noin 15 vastausta. Tähän tavoitteeseen emme kuitenkaan päässeet, vaan saimme kerättyä 12 vastausta. Päädyimme kuitenkin sulkemaan kyselylomakkeen ajallaan, koska vastaukset olivat sisällöllisesti niin kattavia, että tutkimuksemme toteutus onnistuisi niillä.

Aineiston analysoinnissa ja tulosten kuvaamisessa olemme käyttäneet termiä ”opiskelija” kuvatessamme varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoita sekä ”haastava kasvatustilanne” kuvatessamme sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvää haastavaa kasvatustilannetta. Näin pyrimme selkeyttämään tekstiä ja tekemään siitä lukijalle helpompaa luettavaa.

5.2 Aineiston analyysin kuvaus

Tulosten analyysissa hyödynsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Päädyimme aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, sillä tutkimuksemme pohjalla ei ole vahvaa teoriataustaa, vaan teoreettista kuvaa luodaan kerätyn aineiston pohjalta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Emme myöskään löytäneet aiempaa tutkimusta aiheesta, vaan aiemmat tutkimukset painottuivat enemmänkin jo työelämään siirtyneiden varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin haastavista kasvatustilanteista. Etenimme analyysissa Tuomen ja Sarajärven (2018, 92) kuvaamien kolmen prosessivaiheen avulla. Aloitimme redusoinnista eli pelkistämisestä, jossa pyrimme tiivistämään ja pilkkomaan aineistoa sekä nostamaan esiin tutkimuskysymystemme mukaisia ilmaisuja. Seuraavaksi siirryimme klusterointiin eli ryhmittelyyn, jossa muodostamme keräämistämme ilmaisuista luokkia, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. Lopuksi abstrahoinimme eli käsitteellitimme ilmaisuja ja nostimme keskeisimmät teemat tutkimuskysymyksiimme suhteutettuna. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Luimme aineiston useita kertoja läpi ja nostimme alleviivaten väreillä keskeisimmät kohdat. Tutkimme vastauksia ensin itseksemme, minkä jälkeen tarkastelimme havaintojamme yhdessä syventääksemme analyysia ja ymmärrystämme aineistosta.

Halusimme ensin selventää aineiston analysointi tapaa, joten loimme tulosten havainnoinnin tueksi taulukon, joka havainnollistaa löytämiämme keskeisiä

piirteitä, siitä millaisissa tilanteissa opiskelijat kuvailevat haastavien kasvatustilanteiden esiintyvän (ks. taulukko 1).

Yläkategoria	Alakategoria	Pelkistetyt ilmaukset
Haastavat kasvatustilanteet	Siirtymätilanteet	Ulkoiluun tai sisälle siirtyminen eli pukemistilanteet
		Ruokailuun siirtyminen
		Päiväunille siirtyminen
	Leikkitalanteet	Lasten välinen vapaa leikki
	Lasten tuonti- ja hakutilanteet	Vanhempien hyvästely
	Lapsen heikot itsesäätelytaidot	Aggressiivisuus
		Ristiriitatilanteet
		Lapsen vetäytyneisyys
		Negatiiviset tunnereaktiot

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston analyysistä

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kyselylomakkeeseemme vastasi yhteensä 12 varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijaa. Mielestämme vastauksia oli riittävä määrä suhteessa alkuperäiseen tavoitteeseemme, sillä kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin oli vastattu kattavasti. Lukitsimme kyselylomakkeen, jotta uusia vastauksia ei enää tulisi määrittelemämme ajan ulkopuolelta. Jokaisen vastaajan vastaukset on huomioitu tulosten läpikäynnissä sekä niiden esittelyssä. Helpottaaksemme tulosten esittelyä olemme liittäneet tuloksiin Forms-lomakkeeseen muodostuneita kuvaajia. Näissä kuvaajissa vastaukset esiintyvät myös prosentuaalisesti, näin saamme tutkimustuloksissa näkyvästi esille, kuinka tulokset jakautuivat vastaajien kesken.

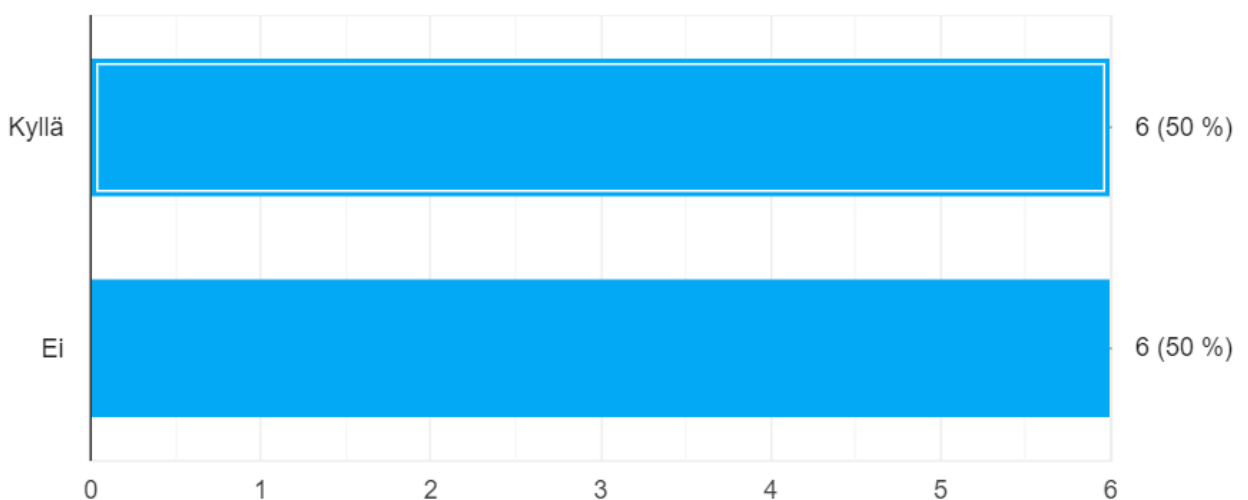
Tulosten esittelyssä olemme keränneet lainauksia vastauksista ja nimenneet ne lainauksien perään. Esittelemme opiskelijat tuloksissa vastaajina ja käytämme lyhenteitä V1, V2, V3...V12. Näin V tarkoittaa yhtä opiskelijaa, joka on vastannut tutkimukseen, ja numero kertoo, monennestako vastauksesta on kyse. Tällä tavoin lukijan on helppo yhdistää tulosten esittelyn eri kohdissa vastaajat ja vastaukset.

Jaoimme tuloksista neljä yläotsikkoa, joiden alle liitimme oleelliset vastaukset tutkimuskysymysten kannalta. Ensimmäisessä luvussa 6.1 käsittelemme ammatillisia opintoja sosiaalisemotionaalisen kehityksen haasteiden näkökulmasta. Tähän lukuun olemme liittäneet tutkimuskysymyksen kaksi. Luvuissa 6.2 ja 6.3 esittelemme opettajaopiskelijoiden itsevarmuuden kehittymistä ammatillisten opintoihin pohjautuen sekä jatkamme esittelemällä tuloksia opiskelijoiden itsevarmuudesta siirtyä työelämään. Nämä luvut vastaavat tutkimuskysymykseen yksi. Viimeisessä luvussa 6.4 vastaamme kolmanteen tutkimuskysymykseen tuomalla esiin tuloksista vastaajien luettelemia haastavia kasvatustilanteita.

6.1 Ammatilliset opinnot sosiaalisemotionaalisen kehityksen haasteiden näkökulmasta

Tutkimuksen tuloksista nousi esiin tasaisuutta, kun tarkastelimme, miten opintojen koetaan antavan ammatillisia valmiuksia haastaviin kasvatustilanteisiin. Tasaisiin lukemiin tuloksissa päästiin, kun vastaajilta kysyttiin, onko opintojaksoilla keskusteltu haastavista kasvatustilanteista. Tutkimukseen vastanneista 50 % oli vastannut, että ”ei”. Toinen 50 % vastanneista oli vastannut, että ”kyllä”. Kuusi vastaajaa eli V3, V4, V5, V6, V7 ja V11 olivat sitä mieltä, että ammatillista valmiutta tukevilla opintojaksoilla on opetettu ja keskusteltu haastavista kasvatustilanteista. Tuloksissa taas toiset kuusi vastaajaa eli V1, V2, V8, V9, V10 ja V12 olivat vastanneet, että opintojaksoilla ei olla opintojen aikana keskusteltu haastavista kasvatustilanteista. Prosentuaalinen jakauma on esitetty kuviossa 1.

KUVIO 1. Vastausten jakautuminen kokemukseen ammatillisten opintojaksojen opetuksesta haastavista kasvatustilanteista

Vastaajat, jotka vastasivat ”kyllä”, saivat kyselyssä vastata myös laajempaan avoimeen kysymykseen. Tässä vastaajat saivat esitellä omin sanoin, miten haastavia kasvatustilanteita on käsitelty ammatillisia valmiuksia antavilla opintojaksoilla. Vastaajat 3, 4, 5, 6, 7 ja 11 kaikki vastasivat kysymykseen ja toivat

esille erilaisia sekä samanlaisia tilanteita, joissa haastavia kasvatustilanteita oli käsitelty.

Tuloksista nousi vahvasti esille se, että opiskelijat, jotka vastasivat ”kyllä” aikaisempaan kysymykseen kokivat, ettei opintojaksoilla olla kuitenkaan riittävästi tuotu aihetta esiin. Neljä vastaajaa kuudesta oli sitä mieltä, ettei haastavista kasvatustilanteista kuitenkaan ollut keskusteltu riittävästi.

”Niitä on hieman käsitelty [haastavia kasvatustilanteita], mutta mielestäni voisi käsitellä vielä paljon enemmän.” (V6)

”Ei kovin paljon kuitenkaan, olisiko muutamalla kurssilla otettu puheeksi.” (V11)

Vastaaja 3 ja vastaaja 7 mainitsivat tuloksissa sosiaalisemotionaaliset haasteet ja, että niiden pohjalta syntyviä haastavia kasvatustilanteita ei ole tarkasti linkitetty keskusteluihin opintojaksoilla.

”Tosi juuri sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta ei ehkä suoranaisesti, mutta koen silti että tilanteita on tuotu jonkin verran esiin. Ei kuitenkaan tarpeeksi.” (V3)

”Taidettu lähinnä sivuuttaa, mitä sosioemotionaaliset haasteet ovat, mutta esim. henkilöstön keinoja käyty tosi vähän.” (V7)

Tutkimustuloksista esiin noussut toinen keino, jolla haastavia kasvatustilanteita on tuotu opintojaksoilla esiin, oli erilaiset keskustelut. Vastaajat 3, 6, 5 ja 11 mainitsevat tuloksissa, että muutamilla opintojaksoilla aiheesta on puhuttu. Tuloksista nousee esiin ryhmäkeskustelut, joissa tilanteita on käyty läpi. Tuloksista voi havaita, että vastaajat esittelevät esimerkkejä siitä, millaisia keskusteluita haastavista kasvatustilanteista on saatettu käydä.

”Kursseilla on kerrottu esimerkkejä haastavista tilanteista, jonka jälkeen meidän on pitänyt miettiä miten opettajana toimisim tilanteessa. Lopuksi tilanteet on käyty yhdessä läpi.” (V3)

”On puhuttu minkälaista tukea lapsi tarvitsee hankalassa tilanteessa.” (V6)

”Keskusteltu ennaltaehkäisystä, arvioinnista, työtiimin yhteistyötä ja toimintaa näissä tilanteissa.” (V5)

Tuloksissa kolmantena keinona vastaaja 4 tuo esiin, että opetusta on toteutettu haastavista kasvatustilanteista erilaisten kirjallisten materiaalien avulla. Kirjallisten materiaalien lisäksi tuloksissa mainitaan opintojaksoilla hyödynnetyt

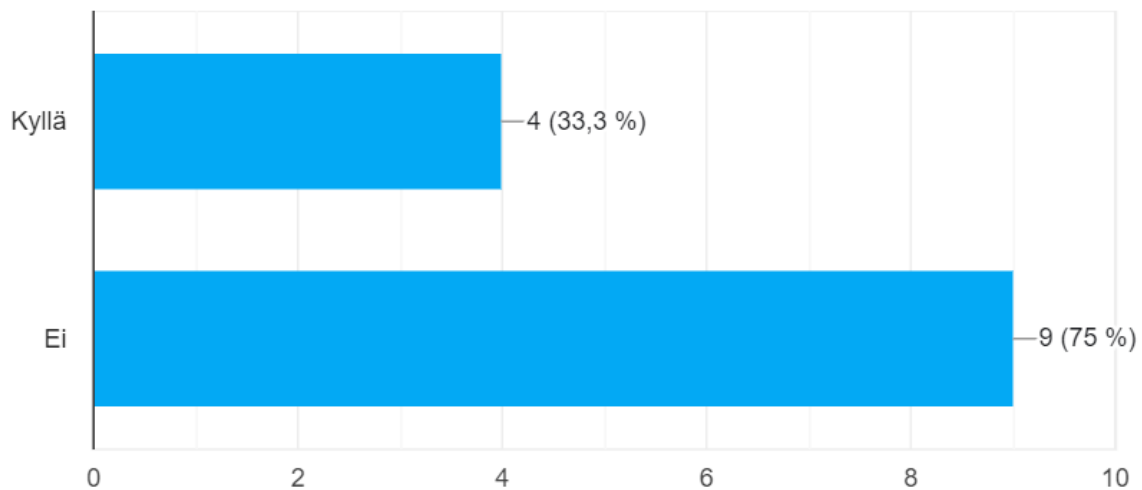
päiväkotiarjen esimerkit. Esimerkkien hyödyntäminen liittyi vastauksissa opetuksen sisältöön pienryhmäopetuksessa.

”Kurssikirjallisuuden kautta, myös jossain pienryhmätunnilla saattanut olla case esimerkkejä”. (V4)

6.2 Miten ammatillisten opintojen koetaan tukevan itsevarmuutta?

Tässä luvussa käsittelemme itsevarmuus-yläkategoriämme. Tuloksista nostimme esiin vastaajien kokemusta siitä, ovatko he saaneet opintojen ammatillisista opintojaksoista riittävästi itsevarmuutta tukevia tietoja ja taitoja. Vastaajille tuotiin esille tarkastella itsevarmuutta haastavien kasvatustilanteiden näkökulmasta. Esittelemme myös vastaajien näkemyksiä siitä, miten opinnoissa olisi voitu luoda opiskelijoille parempaa itsevarmuutta työelämää varten.

Itsevarmuuden kokemus jakoi vastaajia ja tuloksista nousi esille selkeä ero vastaajien kesken. Kaikki 12 vastaajaa vastasivat kysymykseen. Kuitenkin vastaaja 12 oli vastannut kysymykseen ”kyllä” ja ”ei” eli hän oli kyselylomakkeella rastittanut molemmat ruudut. Ilman vastaajan 12 ”kyllä” ja ”ei” vastausta tuloksista nousi esiin, että ”ei” vastauksia oli enemmän. Vastaajat 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10 ja 11 olivat vastanneet kokevansa, etteivät olleet saaneet ammatillisista opinnoista riittävästi itsevarmuutta tukevia keinoja haastavia kasvatustilanteita varten. ”Kyllä” vastauksia oli kolme kappaletta. Kysymykseen olivat vastanneet kyllä vastaajat 4, 5 ja 6. Vastaajan 12 kokemuksen laskiessa mukaan ”kyllä” vastauksia oli neljä kappaletta ja ”ei” vastauksia oli yhdeksän kappaletta. Nämä lukemat esittelemme prosentuaalisesti alla kuviossa 2.

KUVIO 2. Jakauma vastaajien kokemuksesta opintojen antamasta itsevarmuudesta toimia haastavissa kasvatustilanteissa

Vastaajat, jotka kyselyssä vastasivat ”ei” saivat mahdollisuuden kertoa, mitä olisi opintojaksoilta toivonut enemmän. Tuloksista tuli ilmi, että kaikki yhdeksän vastaajaa olivat vastanneet myös avoimeen jatkokysymykseen. Avoimessa kysymyksessä vastaajat saivat tuoda omin sanoin ajatuksia ja ideoita koskien sitä, miten opiskelijoille saataisiin opintojen aikana itsevarmempi olo toimia haastavissa kasvatustilanteissa.

Tuloksista nousi esiin useimmiten mainittuna konkretia ja esimerkit. Vastaajat olisivat toivoneet saavansa ammatillisista opinnoista enemmän konkreettista ja käytännönläheistä opetusta sekä tukea. Tuloksissa sana konkretia mainittiin neljä kertaa vastaajien 3, 7, 9 ja 12 toimesta.

”Enemmän konkretiaa ja esimerkkejä.” (V12)

”Enemmän käytännön läheisyyttä ja tarkkoja vastauksia eri pulmiin. Ei vain ympäröiväisiä ’toimikaa sensitiivisesti, lapsen etu edellä’, vaan konkreettisia esimerkkejä.” (V9)

Esimerkeissä vastaajat painottivat toivoneensa opinnoilta enemmän konkreettisia esimerkkejä haastavia kasvatustilanteita varten. Vastaajan 3 vastaus tuloksissa avaa enemmän, millaisen kokemuksen ammatillisista opinnoista on saanut ja kuinka lasten haasteisiin ei olla riittävästi keskitytty kaikille pakollisissa ammatillisissa opintojaksoissa.

”Mielestäni konkreettista haastavien tilanteiden opettelua saisi olla enemmän. Kurssien sisällöt ovat koostuneet lähinnä siitä, että kerrotaan miten mitään osaamisen aluetta opetetaan lapsille, mutta ei käyty läpi sitä, jos näissä opetustilanteissa tulee esille haasteita.” (V3)

Vastaajat 3 ja 10 tuovat ilmi, kuinka erityispedagogiikan opinnoissa haastavia kasvatustilanteita on käsitelty enemmän. Tuloksissa mainitaan, että oma itsevarmuus onkin kehittynyt erityispedagogiikan opintojen myötä. Vastaaja 3 toivookin, että erityispedagogiikkaa sisällytettäisiin myös pakollisiin opintoihin.

”Erkkapeda tukee enemmän näitä [sosiaalisemotionaalisia haasteita] kun perusopinnot, mutta kaikki ei edes ota sitä valinnaiseksi.” (V10)

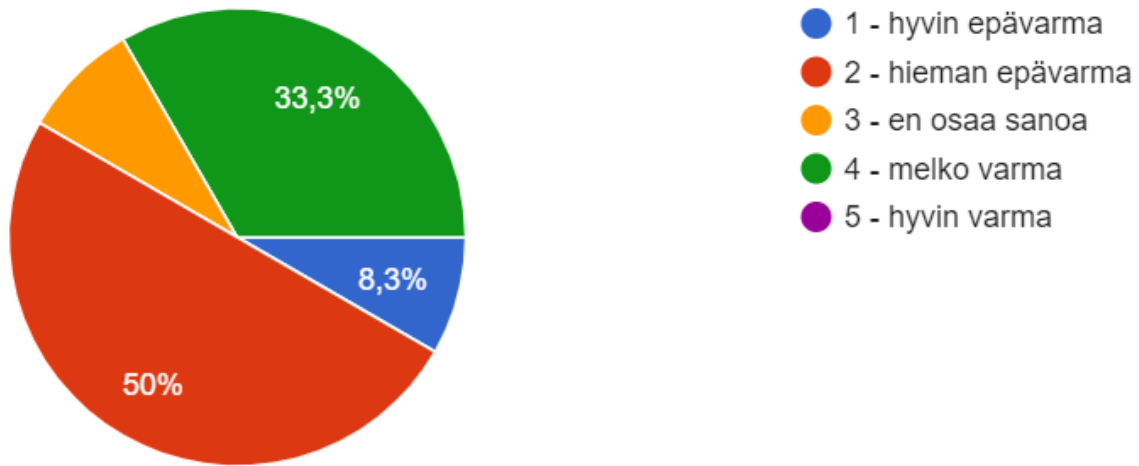
”Näistä asioista on puhuttu erityispedagogiikan kursseilla enemmän, mutta kaikki ei niitä kursseja välttämättä käy. Siksi olis tärkeää lisätä sitä noihin pakollisiin kursseihin.”(V3)

Tuloksissa oli paljon mainintoja erilaisista päiväkotiarjen tilanteista, joihin vastaajat olivat toivoneet enemmän tukea ja toimintaohjeita. Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen tunteidensäätelyyn ja kohtaamiseen oli toivottu konkreettisia harjoituksia vastaajien 2, 7 ja 1 toimesta. Muita yksittäisiä tilanteita, joihin vastaajat olivat tuloksissa toivoneet tukea, olivat arjen siirtymätilanteet ja vanhempien kanssa käytävät haastavat keskustelut. Vastaaja 11 toi myös esiin erinäisiä opintokokonaisuuksia, joihin olisi haastavien kasvatustilanteiden opetusta voitu sisällyttää. Vastaaja 11 mainitsee liikunnan, musiikin ja kuvaamataidon. Vastaajilla oli vahva kokemus siitä, ettei opinnoissa ollut riittävästi käyty läpi haastavia kasvatustilanteita ja tämän takia heidän itsevarmuutensaakin toimia näissä tilanteissa on heikkoa.

6.3 Opiskelijoiden itsevarmuus työelämään siirryttäessä

Tässä tutkimuksessa otimme selvää, kuinka itsevarmoja opiskelijat ovat omasta kyvykkyydestään toimia haastavissa kasvatustilanteissa työelämässä. Luvussa 6.2 tuotiin esiin, kuinka opiskelijat kokivat ammatillisten opintojen antaneen itsevarmuutta ja esittelimme, millaisia toiveita vastaajilla oli ammatillisten opintojen sisällöstä. Tässä osiossa itsevarmuudella tarkoitamme vastaajien itsevarmuutta työelämään siirtymisestä ja siihen liittyen tuomme esiin vastaajien ajatuksia tuloksista. Ensimmäisenä tuloksista esittelemme

prosenttiosuudet siitä, miten vastaajat kokevat oman itsevarmuutensa valmistumisen jälkeen. Tämä näkyy alla kuviossa 3.

KUVIO 3. Vastaajien kokemus omasta itsevarmuudesta haastavissa kasvatustilanteissa valmistumisen jälkeen

Kuvio 3 näyttää viisitason itsevarmuusmittarin pohjalta, kuinka vastaajien itsevarmuus jakautui. Kuvion vierestä voi huomata, että olimme jaotelleet vastaajille itsevarmuuden kuvauksen viiteen osaan. Ensimmäisen ollessa ”hyvin epävarma”, kun taas viimeisen ollessa ”hyvin varma”. Kuviosta voi heti huomata, ettei kukaan vastaajista ollut ”hyvin varma” taidoistaan työelämään siirtyessä. 50 % vastaajista kuvailivat kokevansa itsensä ”hieman epävarmaksi”. Tähän oli kertynyt 6 vastausta ja sen oli valinnut vastaajat 1, 7, 8, 9, 10 ja 11. Vastaajat 3, 4, 5 ja 6 olivat vastanneet kokevansa itsensä ”melko varmoiksi” työelämään siirtymisen kannalta. Tämän prosentuaalinen osuus oli 33,3 %. Vastaaja 2 kuvasi kokemustaan itsestään ”hyvin epävarmaksi”, kun taas vastaajat 12 vastasi ”en osaa sanoa”. Näiden kahden vastauksen prosentuaalinen osuus kuviossa oli 8,3 %.

Annoimme jälleen vastaajille mahdollisuuden kyselyssä kertoa avoimen kysymyksen alle omia ajatuksia ja tuntemuksia työelämään siirtymisestä heidän kokemansa itsevarmuuden näkökulmasta. Jokainen kyselyyn vastanneista kirjoittivat avoimeen kysymykseen tekijöistä, jotka ovat saattaneet vaikuttaa

omaan itsevarmuuteen tai mahdollisesti heikentäneet sitä. Avaamme tuloksista ensimmäisenä vastaajien 3, 4, 5 ja 6 vastaukset, koska he kokivat itsensä ”melko varmoiksi” työelämään siirtymisen kannalta. Tämän jälkeen esittelemme vastaajien 1, 7, 8, 9, 10, 11, 2 ja 12 vastaukset. Nämä vastaajat olivat edelliseen kysymykseen vastanneet kokevansa itsensä ”hieman epävarmaksi”, ”hyvin epävarmaksi” tai eivät osanneet kuvailla omaa itsevarmuuttaan.

Vastaajat 3, 4, 5 ja 6 mainitsivat jokainen omaavansa aikaisempaa työkokemusta varhaiskasvatustyöstä.

”Aiempi työkokemus ja sijaisuudet vahvistaneet omaa ammatti-identiteettiä. Varmuutta tullut erityisesti työkokemuksen kautta.” (V4)

Kuten esimerkissä tulee ilmi, vastaajat kokevat vahvasti, että työnteko opintojen ohella tai ennen opintojen aloitusta ovat luoneet suuren osan omasta itsevarmuudesta toimia haastavissa kasvatustilanteissa valmistumisen jälkeen. Kaikki neljä mainitsivat työntöön ja linkittivät sen olevan päätekijä oman itsevarmuuden vahvistumisessa. Tuloksissa nousee esiin vastaajien näkemys siitä, ettei oma itsevarmuus olisi läheskään yhtä hyvällä tasolla, jos töitä ei olisi tehnyt opintojen ohella tai ennen opintoja.

” – – koen olevani valmis siihen [työelämään], mutta uskon sen olevan sijaisuuksien ja harjoittelujen ansiota, joissa haastavia tilanteita on tullut esiin ja niistä on pitänyt selvittää kantapään kautta.” (V3)

Opintojen aikaiset työharjoittelut nousevat esiin vastaajan 3 itsevarmuuden tekijänä. Vastaaja kuvailee, että työharjoitteluissa on päässyt kokemaan monenlaisia haastavia tilanteita, joista on täytynyt selvittää omien taitojen mukaisesti oppien samalla, kuinka tilanteissa toimitaan.

”Vaikka sijaisuuksia on tullut jonkun verran alalla tehtyä, kauhistuttaa ajatus siitä että valmistuttua olisi enemmän vastuussa juuri esimerkiksi näissä haastavissa kasvatustilanteissa.” (V7)

Vastaaja 7 tuo esiin myös oman työkokemuksensa, mutta hän ei linkitä työkokemuksen vahvistaneen itsevarmuuttaan riittävästi. Vastaaja 7 olikin yksi niistä, jotka kuvailivat itseään ”hieman epävarmaksi” työelämään siirtymisen kannalta. Tuloksista nousikin toisena vahvasti esiin opintojen merkitys itsevarmuuden luojana. Vastaajat, jotka kokivat itsensä ”hieman epävarmaksi” olivat jokainen tuoneet esiin vastauksessaan varhaiskasvatuksen

opettajaopinnot. Vastaajat kuvailivat opintojen painottaneen paljon teorian tietoa ja ympäröivyyttä opetuksessa.

”Epävarma olo. Tuntuu, että käytännön vinkit ja neuvot puuttuvat opetuksesta, sillä kursseilla todetaan, että tällaisiin asioihin (haastaviin kasvatustilanteisiin) ei ole yhtä oikeaa tapaa toimia, vaan jokainen tilanne on erilainen, 'työelämässä oppii sitten kokemuksen kautta'. Tuntuu, että itse pitää etsiä ohjeita ja konkreettisia keinoja kasvatustilanteisiin esim. opettajaryhmistä, Instagramista ja keskustelufoorumeilta.” (V2)

Vastaaja 2 tuo esiin, kuinka oma itsevarmuus ei ole saanut riittävästi tukea ja heikentynyt opintojen aikana. Myös vastaajat 9, 10 ja 8 mainitsevat, kuinka he kokevat, etteivät ole saaneet varhaiskasvatuksen opettaja koulutukselta riittävästi valmiuksia toimia haastavissa kasvatustilanteissa. Opintojen koetaan olleen liian teoriapainotteisia ja opinnoista on puuttunut riittävä konkreettinen opetus. Tämä näkyy vahvasti vastaajan 9 esimerkissä alla.

”Koen, että yliopistossa olemme saaneet paljon teoriapainotteista osaamista, mutta vain hyvin vähän käytännönläheisyyttä. Harkatkin ovat lyhyitä ja pintapuolisia vain. Yliopisto-opettajilla tuntuu olevan melko vieraantunut käsitys nykyajan varhaiskasvatuksesta ja muun muassa siihen liittyvästä resurssipulasta. Sijaisuuksia tehdessä on mennyt suoraan syvään veteen ja joutunut todella 'kantapään' kautta oppimaan asioita. Koulutus ei ole antanut minulle tarvittavia tietoja tulevaan ammattiini.” (V9).

Vastaajan 9 lisäksi vastaajat 7 ja 10 ovat maininneet varhaiskasvatuksen tilanteen tällä hetkellä. Vastauksista tulee ilmi, että varhaiskasvatuksen resurssipula vaikuttaa negatiivisesti opiskelijoiden itsevarmuuteen siirtyä työelämään. Vastauksista nousee myös ilmi huoli siitä, miten itse pystyy olemaan läsnä lapsille ja huomioimaan jokaisen tarpeet niin kiireisen arjen keskellä.

Vastauksista nousi selkeänä esille se, että työkokemus oli merkittävä tekijä vastaajien itsevarmuuden kehityksessä, kun taas vastaajat, jotka eivät maininneet omaa työkokemustaan, kokivat itsensä huomattavasti epävarmemmiksi. Opetuksen merkitys nousi myös toisena yläkategoriana vastauksista esiin. Vastaajat kokivat, että opetuksen laadulla ja käytännönläheisyydellä on myönteinen vaikutus opiskelijoiden itsevarmuuteen. Monet olivat kuitenkin kokeneet, etteivät olleet saaneet opinnoista riittävästi valmiuksia ja itsevarmuutta tukevia taitoja toimia haastavissa kasvatustilanteissa. Tämä oli myös aikaisemmista esimerkeistä havaittavissa. Kahdeksassa

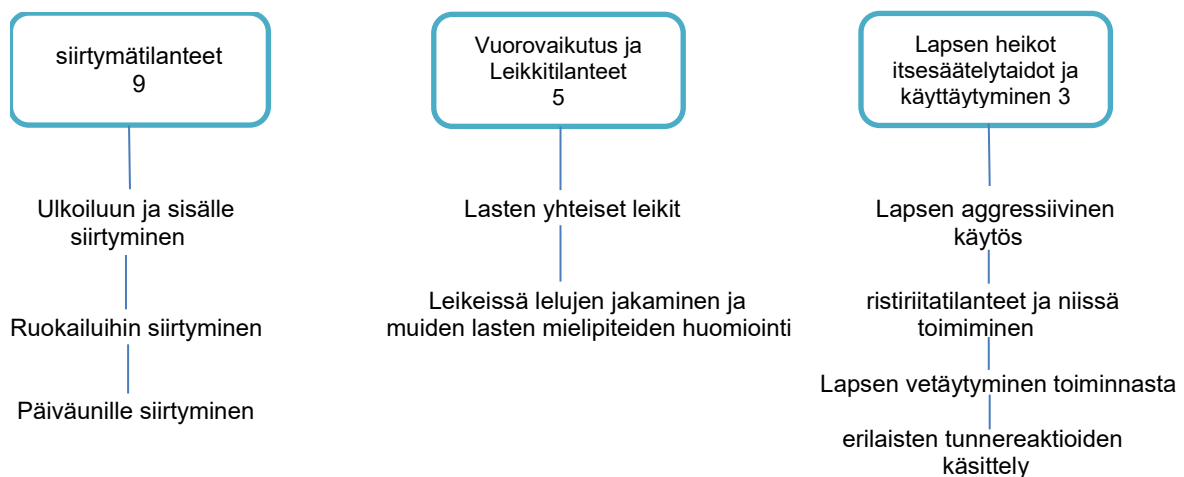

vastauksessa oli havaittavissa paljon epävarmuutta, jännittyneisyyttä ja huolta omista valmiuksista valmistumisen jälkeen.

”Jännittää siirtyä työelämään, en koe osaavani ’opettajuutta’.” (V12)

6.4 Sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvät haastavat kasvatustilanteet

Tutkimustuloksien viimeisessä osiossa esittelemme vastaajien näkemykset siitä, millaisissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa he ajattelevat sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvien haastavien kasvatustilanteiden ilmenevän. Loimme vastauksista kuvion selkeyttääksemme, millaisia tilanteita vastauksissa esiteltiin ja kuinka monta kertaa yksittäiset tilanteet mainittiin. Alla kuviossa 4 on esitelty vastaukset haastavista kasvatustilanteista. Keräsimme vastauksista kolme eniten mainittua tilannetta ja loimme niistä yläkategoriat. Yläkategorioiden perässä oleva numero kertoo sen, kuinka monta vastaajaa oli maininnut sen haastavana kasvatustilanteena. Kuviossa esiteltujen tilanteiden lisäksi muutamat yksittäiset vastaajat esittelivät muita tilanteita. Näitä esittelemme eniten mainittujen tilanteiden jälkeen.

KUVIO 4. Opiskelijoiden näkemyksiä haastavista kasvatustilanteista varhaiskasvatuksen arjessa

Aineistosta oli havaittavissa, että vastaajat osasivat hyvin luetella erinäisiä arjen tilanteita, joissa voisi lapsella varhaiskasvatus päivän aikana esiintyä haastavia tilanteita. Kuvio 4 osoittaa, että siirtymätilanteet oli mainittu vastauksissa yhdeksän kertaa.

”Esimerkiksi siirtymätilanteet aiheuttavat joillekin lapsille hankaluuksia, ja näin syntyy haastavia tilanteita.” (V6)

Vastaajat 3, 4, 11, 7, 5, 9, 8 ja 12 olivat nostaneet vastaajan 6 tavoin arjen siirtymätilanteiden luovan erilaisia haastavia tilanteita. Siirtymätilanteiksi vastauksissa oli lueteltu ruokailuun siirtyminen, päivälevolle siirtyminen ja pukeutuminen sekä siihen liittyvä siirtyminen. Vastaaja 3 oli myös linkittänyt jonottamisen siirtymätilanteisiin. Jonotus tuotiin esiin lapselle haastavana tilanteena, sillä siinä lapsi voi kokea epäreiluutta, jos ei saa olla ensimmäinen jonossa.

Tuloksista ilmeni, että toisena eniten mainittuna oli lasten välinen vuorovaikutus sekä leikki-tilanteet.

”Leikki-tilanteissa sosiaalisemotionaalista haasteista kärsivä lapsi ei kykene leikkimään muiden lasten kanssa, jakamaan leluja tai neuvottelemaan asioista.” (V3)

Vastaajat kokivat, että haastavia tilanteita syntyy päiväkotiarjessa silloin, kun leikki-tilanteissa ilmenee erilaisia vuorovaikutustilanteita ja lapsi ei kykene kehityksensä mukaisesti niihin vastaamaan. Vastauksissa oli viideltä eri vastaajalta (V3, V2, V9, V8 ja V11) mainintoja leikki-tilanteista ja vuorovaikutustilanteista. Lasten välinen leikki yhdistettiin haastavaksi kasvatustilanteeksi silloin, kun lasten välille syntyy erilaisia ristiriitoja. Tällöin lapsi saattaa käyttäytyä esimerkiksi aggressiivisesti. Vastaajat kokivat, että leikki-tilanteiden haastavat tilanteet linkittyvät myös lapsen heikkoihin itsesäätelytaitoihin. Näistä heikoista itsesäätelytaidoista ja haastavasta käyttäytymisestä oli maininta vastauksissa kolme kertaa vastaajien 3, 2 ja 1 toimesta.

” – – lapsen itsesäätelyntaidot heikot jolloin syntyy aggressiivista käytöstä.” (V1)

Vastaajat luettelivat lasten aggressiivisen käytöksen, ristiriitatilanteissa väärin toimimisen, vetäytymisen ja tunnereaktioiden voimakkaan purkautumisen heikkoihin itsesäätelytaitoihin viittaaviksi piirteiksi.

Eniten mainittujen tilanteiden lisäksi vastaajilta nousi esiin muita erilaisia varhaiskasvatusarjen tilanteita, joita voitiin kokea haastaviksi kasvatustilanteiksi. Yksittäisiä mainintoja oli lasten tuonti- ja hakutilanteista, kiusaamistilanteista, lapselta keskittymistä vaativista tilanteista ja ennalta-arvaamattomista hetkistä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa olemme tutkineet valmistumisen kynnyksellä olevien varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden kokemuksia itsevarmuudestaan toimia haastavissa kasvatustilanteissa sekä opintojen antamista valmiuksista toimia näissä tilanteissa. Tarkastelemme vastauksia suhteessa teoreettiseen viitekehyykseen.

7.1 *Opiskelijoiden itsevarmuus*

Opiskelijoiden itsevarmuuden kokemuksissa oli jakaumaa, mutta toisaalta yksikään opiskelija ei kokenut itseään täysin varmaksi. Työelämään siirtyminen voikin koetella opiskelijan itsevarmuutta ja tuloksemme vastaavat hyvin Karilan ja Kupilan (2010, 66–67) kuvausta varhaiskasvatuksen vahvasta kontekstisidonnaisuudesta sekä vähäisestä ennakoitavuudesta. Osalla vastaajista työelämä näyttäytyy Karilan ja Kupilan (2010) havaintojen tavoin myös haastavana. Työelämään siirtymää helpottavana tekijänä vastaajat 5 ja 11 mainitsivat ympäröivältä työyhteisöltä saatavan tuen mutta toisaalta vastaaja 7 puolestaan oli epäileväinen siitä, onko tukea saatavilla yleisen varhaiskasvatustilanteen haasteiden vuoksi. Tuloksissa ilmeneekin niin myönteisiä kuin hieman jännittyneitäkin ajatuksia tulevasta työelämästä.

Keltikangas-Järvinen (2017, 9) kuvaa itsevarmuuden tunteelle keskeiseksi muun muassa luottamuksen omiin kykyihin sekä kyvyt hallita vastaantulevia tilanteita ja ongelmia. Itsensä melko varmoiksi kokeneet opiskelijat kuvasivatkin ajatuksiaan tulevasta työelämästä esimerkiksi luottavaisiksi ja hyviksi. Myös itsevarmuuden puutetta kuvanneet vastaukset olivat yhtäläisiä Keltikangas-Järvisen (2017, 9) määritelmän kanssa ja eritasoisen epävarmuuden kuvauksissa korostui esimerkiksi jännitys ja epävarmuus omasta osaamisesta, oikeista tavoista toimia sekä kasvavasta vastuusta.

7.2 Ammatillisten opintojen antamat valmiudet ja tuki itsevarmuudelle

Karila ja Kupila (2010) mainitsivat varhaiskasvatuksen asiantuntijakoulutuksen merkityksen kasvaneen entisestään. Enemmistö vastaajistamme kuitenkin koki, ettei ammatillisista opinnoista ole kuitenkaan saatu riittäviä valmiuksia, jotta opiskelijat olisivat täysin luottavaisia kykyihinsä toimia haastavissa kasvatustilanteissa. Opinnoista koettiin puuttuvan käytännönläheisyys sekä konkreettisuus ja työelämän eri tilanteissa on jouduttu oppimaan ”kantapään kautta”. Kantapään kautta oppimisessa korostuu jälleen Karilan ja Kupilan (2010, 66–67) huomio varhaiskasvatuksen nopeasti muuttuvista tilanteista ja toimintakulttuurista sekä ratkaisumallien puutteesta. Valmiuksien näkökulmasta osa opiskelijoista kuitenkin kokee epävarmuutta omasta osaamisestaan, mikä tekee uusia ja yllättäviä tilanteita kohdatessa Karilan ja Kupilan (2010, 66–67) mainitsemaan omaan asiantuntijuuteen luottamisesta haastavaa. Niin ikään opiskelijoiden antamissa kehitysideoissa korostui juuri konkreettisuuden ja käytännön lisääminen esimerkkien ja ohjenuorien kautta.

7.3 Kuvaukset sosioemotionaalisen tuen pohjalta syntyvistä haastavista kasvatustilanteista

Keräsimme kyselyssämme vastaajilta kuvauksia siitä, millaisia arjen tilanteissa he ajattelevat haastavien kasvatustilanteiden syntyvän. Olimme liittäneet kysymyksen yhteyteen Ahosen (2017) ja Pihlajan (2022) määritelmät sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvistä haastavista kasvatustilanteista, jotta vastaajille ei jää epäselvyyttä liittyen siihen, millaisia tilanteita kyselyssä tarkoitetaan. Tämä oli ensimmäinen kysymyksemme kyselyssä, sillä halusimme siten orientoida vastaajia pohtimaan valmiuksiaan ja itsevarmuuttaan sekä opintojen sisältöä juuri tästä näkökulmasta. Vastauksista on havaittavissa, että opiskelijat ovat osanneet nimetä monia eri arjen tilanteita, joissa haasteita voi syntyä, mikä kuvastaakin opiskelijoiden ymmärrystä Pihlajan (2022, 145) kuvaamasta sosiaalisemotionaalisten vaikeuksien moni-ilmeisyydestä.

Pihlajan (2022, 146) tavoin opiskelijat ovatkin maininneet haastavina tilanteina esimerkiksi ristiriitatilanteet muiden lasten tai aikuisen kanssa,

leikkitilanteet sekä kaverisuhteiden muodostamisen haasteet, joissa pärjäämisen kannalta myös Pihjalan (2022) mainitsema kyky empatiaan ja toisten tunteiden ymmärtäminen on tärkeää. Tuloksissa on havaittavissa myös perustoiminnoissa ilmenevät haasteet, joista Pihlaja (2022, 146) mainitsee esimerkiksi siirtymätilanteet sekä ruokailut. Määrällisesti eniten mainintoja tuloksissamme saikin juuri haasteet siirtymätilanteissa (9 mainintaa) ja sen lisäksi perustoiminnoista mainittiin esimerkiksi pukemistilanteet sekä ulkoilu ja ruokailu.

Lapsen haasteiden havaitseminen ja lapselle tarjottu tuki muodostuu Pihlajan (2022, 141–142) mainitsemaksi lapsen kehitystä tukevaksi suojaavaksi tekijäksi. Tulosten perusteella opiskelijoilla näyttääkin olevan hyvät valmiudet haasteiden havaitsemiseen. Osalla opiskelijoista on kuitenkin epävarmuutta lasten tukemiseen liittyen, mikä näkyy esimerkiksi epävarmuutena oikeista toimintamalleista tai omasta osaamisesta tilanteissa.

Pihlajan (2022, 141–142) kuvaamaksi riskitekijäksi taas voidaan lukea esimerkiksi vastaajan 4 esiin tuoma heikosti ennakoitavat muutokset:

”Erityisesti muuttuvissa hetkissä, arjessa tapahtuu esim. ennalta arvaamattomia tilanteita kuten henkilöstöä poissa sairaslomien takia.” (V4)

Henkilöstöpula sekä henkilökunnan vaihtuvuus ovatkin tällä hetkellä pinnalla olevia suuria haasteita, jotka varjostavat varhaiskasvatusta tällä hetkellä, ja voivat aiheuttaa haasteita niin aikuisten kuin lasten hyvinvoinnille.

Myös maininnat Ahosen (2017, 26) esiin tuomasta vetäytyvästä, levottomasta tai aggressiivisesta käytöksestä tilanteissa, joissa lapsi ei osaa käsitellä tunnereaktioitaan ja tarvitsee tukea, on havaittavissa tuloksissamme. Aggressiivisuutta käsittelevät opiskelijat tuovat ilmi aggressiivisuuteen mahdollisesti johtavia tilanteita sekä sosiaalisemotionaalisen kehityksen haasteita, kuten heikkoja itsesääätelytaitoja. Vastaukset ilmentävät ymmärrystä aggressiiviseen käytökseen johtavista taustasyistä lapsen haitallisen leimaamisen sijaan. Kuvaukset vastaavat myös Pihjalan (2022, 134) mainitsemaa yhteyttä sosiaalisemotionaalisen kehityksen sekä akateemisen ja kognitiivisen kehityksen välillä, sillä kuvauksissa lapsi turhautuu omasta ymmärtämättömyydestään tai osaamattomuudestaan. Tällaisissa tilanteissa olisi toisaalta huomioitava Pihlajan (2022, 143) esittämä varhaiskasvatusyhteisön merkitys haasteiden ilmenemisessä, sillä esimerkiksi varhaiskasvatuksen

opettajan ohjeet tai toimintatavat eivät vain ole välttämättä sopivia turhautuvalle lapselle.

7.4 Yhteenveto

Varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijat tutkimuksessamme vaikuttavat olevan hyvin tietoisia sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta ilmenevien haastavien kasvatustilanteiden piirteistä arjessa ja opiskelijoilla on valmiuksia havainnoida haastavien kasvatustilanteiden syntyä varhaiskasvatuksen arjessa. Tutkimuksemme mukaan opiskelijoiden välisissä kokemuksissa on kuitenkin eroa siinä, kuinka varmoja opiskelijat ovat valmiuksistaan toimia näissä haastavissa kasvatustilanteissa ja ovatko he saaneet ammatillisista opinnoista riittävästi valmiuksia näihin tilanteisiin. Opintokokonaisuuden tavoitekuvaukseen verraten vaikuttaisikin siltä, että osan opiskelijoista kohdalla opintojakson tavoitteet eivät toteudu täysin ja osa on kokenut etenkin opinnoista saadut valmiudet toimia vähäisiksi. Opiskelijat olisivatkin toivoneet opintokokonaisuudelta enemmän konkretiaa, käytännönläheisyyttä ja tarkempia vastauksia tai ohjenuoria eri tilanteisiin.

8 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet valmistumisen kynnyksellä olevien varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden kokemuksia itsevarmuudestaan toimia haastavissa kasvatustilanteissa sekä opintojen antamista valmiuksista toimia näissä tilanteissa.

Ammatilliset opinnot kattavat vähintään kolmanneksen varhaiskasvatuksen opettajan tutkinnosta ja opintokokonaisuuden kuvataan tarjoavan opiskelijoille tutkimusperustaiset tietotaidot hyödynnettäviksi alle kouluikäisten lasten kanssa (Helsingin yliopisto, ei pvm.; Itä-Suomen yliopisto, ei pvm.; Jyväskylän yliopisto, ei pvm.; Oulun yliopisto, ei pvm.; Tampereen yliopisto, ei pvm.; Turun yliopisto, ei pvm.). Tulkittaessa tutkimustuloksia opintokokonaisuuden tavoitekuvauksen kannalta herää tulkinta siitä, että opiskelijoilla on kyllä tutkimusperustaista tietoa siitä, millaisina haastavat kasvatustilanteet voivat varhaiskasvatuksen arjessa ilmetä. Taitojen osalta osa opiskelijoista vaikuttaa kuitenkin epävarmalta omista valmiuksistaan, roolistaan ja toiminnastaan näissä haastavissa kasvatustilanteissa ja opintokokonaisuudelta olisi toivottu etenkin konkreettisempaa ja käytännönläheisempää tukea haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen tulevassa työelämässä.

Varhaiskasvatus on alati muuttuva ala ja uutta tutkimustietoa tulee jatkuvasti lisää. Täten myöskään varhaiskasvatuksen opettajan tulee kyetä kehittämään ja omaksumaan uutta läpi uransa. Siispä opiskelijan ei voida ajatella olevansa täysin valmis valmistuessaan varhaiskasvatuksen opettajaksi. Itsevarmuuden näkökulmasta mielestämme tärkeää on kuitenkin Kupilan (2007, 14) näkemys siitä, että koulutuksen tulisi valmistaa opiskelijoita työelämään asennoitumiseen sekä oman osaamisen kehittämiseen. Voisiko esimerkiksi ammatillisten opintojen kautta siis tukea opiskelijoiden itsevarmuuden kehittymistä positiivisempaan suuntaan, jotta tulevien työelämän haasteiden kohtaaminen olisi helpompaa eikä siirtymä työelämään tuntuisi osalle opiskelijoista niin jännittävältä?

Pohdintaa tutkimusaineistoa analysoidessa herätti se, että vastaaja 12 oli vastannut kysymykseen ”Koetko saaneesi ammatillisista opinnoista riittävästi itsevarmuuttasi tukevia tietoja ja taitoja haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen?” kummallakin vaihtoehdolla eli ”kyllä” ja ”ei”. Koimme, että kummankin vaihtoehdon valitseminen saattaisi olla mahdollisesti vahinko, sillä emme olleet lukinneet monivalintakysymyksiä niin, että niistä voisi valita vain yhden vastauksen. Toisaalta heräsi myös tulkinta, että vastaaja 12 on voinut tarkoittaa vastauksellaan sitä, että hänen on ollut jossain määrin vaikea arvioida sitä, onko valmiuksia saatu riittävästi vai ei. Seuraavaan kysymykseen ”Jos vastasit ei, millaisia tietoja ja taitoja olisit toivonut saavasi ammatillisilta opinnoilta haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen?” hän on kuitenkin vastannut

”Enemmän konkretiaa ja esimerkkejä.”,

mikä toisaalta tukisi tulkintaa siitä, että hän kuitenkin kaipaisi lisää tukea ammatillisilta opinnoilta haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen.

Muutamissa vastauksissa nousi esiin myös erityispedagogiikan perusopintojen käyminen tutkinnon valinnaisina opintoina. Maininnat sinänsä sivuavat varsinaista mielenkiinnonkohdettamme eli ammatillisia opintoja, mutta toisaalta nostavat esiin ajatuksen siitä, tulisiko erityispedagogiikan sisältöjä yhdistää tutkinnon pakollisiin opintoihin, sillä lasten eri tuen tarpeet näkyvät arjessa parhaiten juuri varhaiskasvatuksen opettajille, joilla pedagoginen vastuu ryhmästään on, sekä muulle kasvatustiimille, jotka ovat lasten kanssa päivittäin tekemisissä.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja pätevyys

Tutkimuksessamme olemme noudattaneet hyvää tieteellistä käytäntöä, jolla tarkoitetaan tutkijoiden rehellisyyttä sekä huolellisuutta tutkimustyötä tehdessä sekä tuloksia käsiteltäessä ja esiteltäessä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 112). Olemme kiinnittäneet huomiota tutkimuksen avoimuuteen sekä eettisyyteen läpi tutkimusprosessin (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 112). Olemme olleet läpi tutkimusprosessin huolellisia niin oikeaoppisen lähdeviittaamisen kuin vastaajien anonymiteetin säilyttämisen kanssa, mihin meidät on myös tutkijoina velvoitettu (Vilkkä, 2015, 44).

Tutkimusaineistomme on keräämisen jälkeen säilytetty niin, ettei itse kysely tai siihen tulleet vastaukset ole nähtävissä muille kuin meille tutkijoille. Olemme myös tutkimustekstissämme poistaneet kyselyssä käyttämämme opintojaksokoodit, joilla voisi mahdollisesti yhdistää vastaajat tiettyyn yliopistoon kuuluviksi opiskelijoiksi. Tämän myötä pohdimme myös sitä, voimmeko liittää tekemäämme kyselylomaketta tämän tutkimuksen liitteisiin, sillä olimme liittäneet siihen vastaajien muistin herättelyksi listan niistä ammatillisista opintojaksoista, joita vastaajat ovat opinnoissaan käyneet. Päätimme lopulta liittää kyselyn kysymykset muotoiltuna niin, että opintojaksokoodien sijaan puhutaan vain ammatillisista opinnoista, jotta vastaajien anonymiteettia voidaan suojata vahvemmin.

Keräsimme tutkimusaineiston rajatulta opiskelijaryhmältä jakamalla kyselylomakkeen opiskelijoille suunnattuun Whatsapp-ryhmään. Ryhmän jäsenlista on näkyvässä kaikille ryhmän jäsenille, kuten myös meille tutkijoille, mutta emme koe tätä suureksi ongelmaksi anonymiteetin kannalta. Kyselylomakkeellamme ei kerätty yksilöiviä tietoja vastaajista ja vastaajia kehoitettiin vastaamaan myös niin, etteivät he myöskään itse kerro itsestään yksilöiviä tietoja. Onkin siis toisaalta vain oletuksen varassa, että vastaajat ryhmässä ovat todella edes kandidaatin opintojen loppusuoralla olevia opiskelijoita, sillä ryhmään olisi periaatteessa mahdollista kutsua kuka tahansa, mutta ryhmän ulkopuolisten henkilöiden ei myöskään ole mahdollista nähdä ryhmän jäsenlistaa.

Tutkimuksemme on melko pieni, sillä aineisto kerättiin 12 vastaajalta. Suhteutettuna ryhmän kokonaisjäsenmäärään, joka on 109 osallistujaa, kun meitä tutkimuksen tekijöitä huomioida, on vastaajaprosentti 11,01 %. Kyselylomakkeen avoimet kysymykset tarjosivat laajasti analysoitavaa, joita lyhyemmät monivalintavastaukset olivat tukemassa ja havainnollistamassa. Lisäksi koimme, että vastauksissa oli riittävästi hajontaa eivätkä vastaukset jääneet liian yksipuolisiksi, joten päädyimme sulkemaan kyselyn suunnitellussa ajassa.

Tutkimuksemme kohdistui rajattuun tietyn yliopiston opiskelijaryhmään, joten tuloksemme ovat heikosti yleistettävissä, mikä ei sinänsä myöskään ole laadullisen tutkimuksen päätarkoitus (Vilkka, 2015, 155). Tutkimuksessamme olemme pyrkineet kuvaamaan rajatun opiskelijaryhmän ainutkertaisia ja

vaihtelevia kokemuksia sekä ajatuksia heidän itsevarmuudestaan sekä ammatillisten opintojen antamista valmiuksista haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen. Emme ole pyrkineet etsimään yleistettävää totuutta aiheesta, vaan luomaan erilaisia tulkintoja tietyssä kontekstissa opintojaan suorittavien opiskelijoiden kokemuksista (Vilka, 2015, 97).

Olemme rajanneet tutkimustamme kohdejoukon lisäksi myös tutkittavien teemojen eli ammatillisten opintojen opintokokonaisuuden sekä haastavien kasvatustilanteiden osalta. Rajauksen olemme tehneet, jotta tutkimuksen toteuttaminen olisi mahdollista paitsi kandidaatin tutkielman laajuuden ja aikarajojen, myös omien tämänhetkisten tutkimustaitojemme mukaisesti. Tiedostamme, että varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto on kokonaisuus, joka koostuu niin teoreettisista opinnoista kuin käytännön työssäoppimisista sekä esimerkiksi tästä kandidaatin tutkielmasta, jotka jokainen ovat tärkeässä osassa varhaiskasvatuksen opettajaksi kehittymistä. Vaikka tutkimamme opintokokonaisuus on vain osa tutkintoa, kattaa se silti opintopistemäärältään vähintään kolmanneksen koko tutkinnon opintopistemäärästä ja lisäksi koemme, että opintokokonaisuuden tavoitekuvaukset sopivat yhteen opinnoista saatujen valmiuksien tutkimisen kanssa.

8.2 Jatkotutkimusideat

Aineisto tutkimukseemme kerättiin rajatusti yhden yliopiston opiskelijoilta, jotka ovat tietyssä opintojen vaiheessa. Tästä syystä vastausmäärä ei ole kovin suuri, vaikka saamamme vastaukset ovatkin kattavia ja niissä on hyvin hajontaa eri suuntiin. Jos kuitenkin aiheesta haluttaisiin kerätä laajemmin ja helpommin yleistettävää kokonaiskuvausta opiskelijoiden kokemuksista, voisi aiheesta suorittaa laajemman aineistokeräyksen useammalle yliopistolle esimerkiksi opetussuunnitelmia ja tutkintorakenteita kehitettäessä. Jatkotutkimuksissa olisi mahdollista hyödyntää luomaamme kyselyä, joka löytyy tämän tutkimuksen liitteistä. Olimme liittäneet kyselyyn vastaajien muistin herättelyksi listan opintojaksojen nimistä, joita kyseisessä yliopistossa opintokokonaisuuteen sisältyy. Havaitimme tutkimusta pohjustaessamme, että eri yliopistojen välillä oli hieman eroja ammatillisissa opinnoissa esimerkiksi niiden laajuuden osalta, mikä tulisikin siis huomioida, mikäli kyselyä hyödynnettäisiin jatkossa.

Tutkimuksemme suunnattiin kasvatustieteiden kandidaatiksi valmistumisen kynnyksellä oleville opiskelijoille vuonna 2023. Koulutus on suunniteltu käytäväksi kolmessa vuodessa, joten voidaan olettaa ainakin osan vastaajista käyneen tai aloittaneen opintonsa keskellä koronapandemiaa. Kuten koko maailma, myös yliopistot joutuivat monien haasteiden ja rajoitteiden alle ja opintoja jouduttiin muokkaamaan eri rajoitukset huomioiviksi. Pohdintaan nouseekin se, onko koronan aikaisilla opinnoilla ollut vaikutusta vastaajiemme kokemuksiin. Voisikin olla mielenkiintoista vertailla korona-aikana opiskelleita joko ennen tai jälkeen pandemian opintonsa suorittaneisiin itsevarmuuden ja opintojen antamien valmiuksien aiheisiin liittyen.

9 LÄHTEET

- Ahonen, L. (2015). Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampere: Tampere University Press.
- Ahonen, L. (2017). Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Helsingin yliopisto. (ei pvm.) Tutkinnon laajuus ja tutkinnon rakenne. <https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tutkinnon-laajuus-ja-tutkintorakenne#paragraph-614>
- Itä-Suomen yliopisto. (ei pvm.) Opinto-opas 2022–2023. <https://opas.peppi.uef.fi/fi/ohjelma/109053?period=2022-2023>
- Jyväskylän yliopisto. (ei pvm.) Varhaiskasvatuksen opettajan kandidaattiohjelma. <https://opinto-opas.jyu.fi/2022/fi/tutkintoohjelma/varka2020/>
- Karila, K., & Kupila, P. (2010). Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattilaissukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisessa. Tampereen yliopisto, opettajankoulutuslaitos, varhaiskasvatuksen yksikkö.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2017). Hyvä itsetunto. Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kupila, P. (2007). Minäkö asiantuntija?: Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Opetushallitus. (ei pvm.) Opintopolku-portaali. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000002975>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (28.5.2015). Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8. alkaen. <https://okm.fi/-/esiopetuksesta-velvoittavaa-1-8-alkaen>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (28.5.2015). Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8. alkaen. <https://okm.fi/-/esiopetuksesta-velvoittavaa-1-8-alkaen>
- Oulun yliopisto. (ei pvm.) Varhaiskasvatuksen tutkintorakenteet, infoja sekä opetussuunnitelmiin liittyviä dokumentteja.

<https://www.oulu.fi/fi/opiskelijalle/opintojen-suorittaminen/opinto-opaat#156>

Pihlaja, P. (2022.) Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. s. 134–174. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tampereen yliopisto. (ei pvm.) Opiskelijan opas. <https://www.tuni.fi/opiskelijanopas/opintotiedot/opintokokonaisuudet/otm-d0267b55-387c-4169-b205-76d4b9bde848?year=2022>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun yliopisto. (ei pvm.) Opinto-opas 2022–2023. <https://opas.peppi.utu.fi/fi/ohjelma/87572?period=2022-2024>

Vilkka, H. (2021). Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

10 LIITTEET

10.1 Kyselylomakkeen kysymykset

1. Millaisissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa voisit ajatella sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvien haastavien kasvatustilanteiden ilmenevän? Kerro 1–5 esimerkkiä.
2. Onko opintojaksoilla mielestäsi keskusteltu sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen pohjalta syntyvistä haastavista kasvatustilanteista?
  - a. Kyllä
  - b. Ei
3. **Jos vastasit kyllä**, miten haastavia kasvatustilanteita on mielestäsi käsitelty opintojaksoilla?
4. Kuinka varma olet selviytymisestääsi haastavissa kasvatustilanteissa kandidiksi valmistumisen jälkeen? Valitse parhaiten sinua kuvaava vaihtoehto asteikolta 1–5.
  - a. hyvin epävarma
  - b. hieman epävarma
  - c. en osaa sanoa
  - d. melko varma
  - e. hyvin varma
5. Kuvaile ajatuksiasi tai tuntemuksiasi työelämään siirtymisestä itsevarmuutesi näkökulmasta.

6. Koetko saaneesi opinnoista riittävästi itsevarmuuttasi tukevia tietoja ja taitoja haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen?

a. Kyllä

b. Ei

7. **Jos vastasit ei**, millaisia tietoja ja taitoja olisit toivonut saavasi KAS.VAR.-opinnoilta haastavissa kasvatustilanteissa toimimiseen?